

## ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ІСТОРИЧНИХ І ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

УДК: 821.111(71)Манро1/7.08

© Валентина Богатириць  
(м. Чернівці)

### КЛЮЧОВІ КОНЦЕПТИ ТА СТИЛІСТИЧНІ ДОМІНАНТИ ІДІОСТИЛЮ ЕЛІС МАНРО

Стаття присвячена дослідженню синтаксичних доміант ідіостилю автора – підрядних означальних речень, їх функціонуванню і авторському використанню, впливу речень досліджуваного типу на стиль і ритм твору, що є досить актуальним для розуміння базових складників певної художньої системи – концептів індивідуально-художнього стилю – у сучасній філологічній науці, зокрема лінгвостилістиці та мовознавстві.

**Ключові слова:** ідіостиль, підрядні означальні речення, стилістичні доміанти, лінгвостилістика, художній текст, синтаксис, стилістичний аналіз, Е. Манро.

**Valentyna Bohatyrets. Key concepts and stylistic dominants of Alice Munro's idiostyle.** The article investigates the syntactic dominants of the author's idiostyle – attributive sentences – their functioning and their use by the author, their impact on the style and rhythm of the creative work. This study is relevant for understanding the literary work basic components – concepts of an individual artistic style – in modern philological sciences, in particular linguostylistics and linguistics.

**Keywords:** idiostyle, attributive sentences, stylistic dominants, linguostylistics, literary text, syntax, stylistic analysis, A. Munro.

**Валентина Богатириць. Ключевые концепты и стилистические доминанты идиостиля Элис Манро.** Статья посвящена исследованию синтаксических доминант идиостиля автора – придаточных определительных предложений, их функционированию и авторскому использованию, влиянию предложений исследуемого типа на стиль и ритм произведения. Данное исследование является актуальным для понимания базовых составляющих исследуемой художественной системы – концептов индивидуально-художественного стиля – в современной филологической науке, в частности лингвостиллистике и языкознании.

**Ключевые слова:** идиостиль, придаточные определительные предложения, стилистические доминанты, лингвостиллистика, художественный текст, синтаксис, стилистический анализ, Е. Манро.

**Постановка наукової проблеми.** У сучасному мовознавстві нагальними є дослідження концептуальної та мовної картини світу, та впливу антропологічного чинника на її формування. Особливого значення в цьому контексті набуває проблема індивідуально-художнього стилю. Для пізнання особливостей ідіостилю, створеного уявою митця за допомогою слова, важливе значення має з'ясування змістового та смислового наповнення базових складників досліджуваної художньої системи –

концептів, що поєднують образні уявлення автора щодо описуваних явищ.

Серед багатьох відомих підходів до вивчення ідіостилю письменника сучасний напрям лінгвістичних студій акцентує розуміння мовної діяльності як одного із модусів когніції, що становить вершину айсберга, в основі якого лежать когнітивні здібності особистості<sup>1</sup>.

Постулюють, що індивідуальний стиль (ідіолект) – це сукупність «мовно-виражальних засобів, які виконують естетичну функцію й вирізняють мову окремого письменника з-поміж інших. Іншими словами: ідіостиль – це система змістовних і формальних лінгвістичних характеристик, властивих творам окремого автора, яка робить унікальним втілений в цих творах авторський спосіб мовного висловлення. Ідіолект – це також своєрідна мова окремого індивіда»<sup>2</sup>.

Характерною прикметою літератури ХХ століття є спроба письменників вирватись за межі сфери одного стилю й синтезувати у своїй творчості декілька стильових напрямів, і лише тоді, коли таке поєднання становить гармонію, можна говорити про індивідуальний стиль письменника, оскільки гармонізуючим началом має виступати сама постава автора. Наявність індивідуального стилю, не відтвореного шляхом механічного перенесення прийомів, форм у літературну творчість, виступає показником міри обдарованості самого письменника<sup>3</sup> У сучасній лінгвістиці сформувався розуміння індивідуального стилю автора, його манери яскраво застосовувати лексичні, морфологічні, синтаксичні, фонетичні засоби, які стають ключовими концептами та стилістичними доміантими у формуванні складних і досить яскравих образів. У рамках значеної проблематики важливе місце посідає вивчення особливостей та закономірностей функціонування мовних одиниць у текстах різних ідіостилів. Зокрема, великого значення у цьому аспекті набуває дослідження синтаксичних одиниць, оскільки синтаксис – це одна з найважливіших маніфестацій ідіостилю автора. Експресивність синтаксичних одиниць, наголошує Н. Гуйванюк, пов'язана з наповненням нормально-семантичної структури речень різної будови новим комунікативним змістом, поетично змодельованим відтворенням дійсності через призму авторського Я, через систему образних асоціацій і схем, що відображають нуртування думок і почуттів, створюючи особливу мовну експресію<sup>4</sup>. Проблема речення належить до числа найбільш інтенсивно досліджуваних і, відповідно, актуальних у сучасному мовознавстві.

Актуальність даної розвідки зумовлено загальною тенденцією сучасних лінгвістичних досліджень до багатоаспектного аналізу художнього тексту, а також дослідження внутрішньої організації текстів різних стилів через особливості функціонування в них гіпотаксичних структур (підпорядкування), що сприяє уточненню самого поняття «ідіостиль» та доповненню результатів вивчення специфічних ознак авторського ідіолекту.

**Метою статті** є дослідження підрядних означальних речень (ПОР) як синтаксичних доміант ідіостилу автора, їх функціонування і авторське використання, вплив речень досліджуваного типу на стиль і ритм твору, що дає змогу робити певні висновки щодо проблем, актуальних у сучасній філологічній науці, зокрема лінгвостилістиці та мовознавстві.

Характерною рисою лінгвістичної науки, починаючи з другої половини ХХ століття, є підвищений інтерес до емоційної сфери мовної особистості, до проблеми сили слова, до можливості вивчення особистісних якостей комуніканта та його мовної діяльності в цілому, до питання взаємин між мовними знаками та тими, хто ними користується. У зв'язку з цим фокус аналізу художнього тексту переміщається в площину прагматичного аспекту, тобто вольовий і естетичний вплив на читача<sup>5</sup>.

Когнітивно-дискурсивний напрямок концептуального аналізу надає нові можливості для вивчення концептів як індивідуального знання, що віддзеркалює соціокультурний досвід і формується в дискурсивній інтерсуб'єктній взаємодії. Центральна ідея, яка об'єднує численні лінгвокогнітивні дослідження, полягає у тому, що знання людини представлені у вигляді певних структур – ментальних репрезентацій, чільне місце серед яких посідає концепт.

Стилістичний аналіз тексту в когнітивному ракурсі, на наш погляд, передбачає виявлення специфіки втілення концептів у художньому тексті через дослідження лінгвокогнітивних механізмів формування стилістичних засобів, що забезпечують актуалізацію в ньому художніх концептів. Під лінгвокогнітивними механізмами ми розуміємо лінгвокогнітивні операції і процедури, задіяні у формуванні змісту стилістичних засобів їх вербалізації.

Дослідження принципів експлікації змісту літературних творів у межах когнітивної поетики зумовлює розробку проблеми ідентифікації одиниць індивідуально-авторської художньої системи. У зв'язку з цим у фокус когнітивних досліджень семантики художнього тексту потрапили саме ті концепти, що характеризують авторський вибір концептуальних пріоритетів і формують індивідуально-авторську картину світу в художньому творі, яка визначається естетичними доміантними письменника. Художні концепти розглядаються в аспекті їх динаміки в ідіостилі письменника, способів вербалізації в художньому творі<sup>6</sup>.

Отже, важливим моментом дослідження художнього твору є визнання системи мовних засобів у

ньому. Крім того, авторський ідіостиль становить собою не лише таку систему, але й закономірності функціонування мовних засобів. До того ж ідіостиль (індивідуальний стиль) – результат добору цілої низки чинників, які по-різному формують автора й спонукають його до утворення певних рекурентних схем. Саме ці аспекти сприяли прагненню вчених віднаходити нові підходи до індивідуально-авторського стилю з позиції квантитативної типології тексту.

Синтаксис художнього тексту посідає провідне місце в лінгвістичних дослідженнях уже багато десятиліть. Він передбачає вивчення мовно-виражальних прийомів, конкретно-чуттєвих образів в окремих творах, ідіосистемах, жанрових різновидах текстів<sup>7</sup>. Сучасний стан розвитку синтаксичної науки характеризується пильною увагою до складних синтаксичних одиниць не лише в аспекті їх формально-синтаксичної будови й семантичної організації, комунікативної оформленості, функціонування в цілому тексті, оскільки саме сукупність чинників різної природи може визначати належність тієї чи іншої конструкції до певного класифікаційного типу<sup>8</sup>.

Пізнання індивідуальної манери письма передбачає виявлення не лише формальних відмінностей одного стилю від іншого, а й проникнення в стиль художніх творів, встановлення змістової сутності форми як важливого компонента індивідуального стилю<sup>9</sup>.

Кожен художній твір є оригінальним, неповторним та індивідуальним витвором мистецтва автора і становить внутрішній, окремий світ, створений письменником шляхом передання свого внутрішнього стану та стану персонажів. Так створюється вторинна дійсність. Внутрішній образний план часто передається через зовнішній предметний план.

Науковці також стверджують, що немає чітко вироблених стійких понять та їх дефініцій, категорій, які відображали б рівень синтаксичної лінгвостилістичної абстракції.

Немає однозначності в застосуванні методів стилістичного аналізу в сфері синтаксису. Це зумовлено певними труднощами, що стосуються кваліфікації експресивних, експресивно-стилістичних синтаксичних структур, визначення їх функціонально-стильового навантаження, встановлення градації стилістичної семантики. Водночас учені погоджуються, що саме сфера синтаксису, сфера речення розкриває широкі можливості для передання смислу, синтезу нових значень у предикативних одиницях.

До слова, синтаксис є розділом граматики, галуззю мовознавства, яка вивчає закономірності сполучення слів і предикативних одиниць у реченні, будову, ознаки й типи речень і висловлень. Вивчення синтаксису сягає часів античності, коли було здійснено першу класифікацію речень за комунікативною метою (Протагор, Аристотель) і поділ речення на дві частини – ім'я і дієслово (Платон). Термін «синтаксис» уперше використаний стоїками (III ст. до н.е.), учення яких покладено в основу

європейської синтаксичної традиції й застосовується при аналізі логічного змісту речень. Безперечно, що генеративна лінгвістика займає особливе місце у науці про мову ХХ ст., як і в історії мовознавства в цілому.

Вивчення структури речення – одна з найважливіших сторін роботи мовознавців в області синтаксису англійської мови. Розгляд речення як основної одиниці лінгвістичного опису був характерним ще для античних і давньоіндійських граматик. Стоїки вважали речення репрезентацією реального порядку речей, знаком думки, яка за умови істинності є відбитком цього порядку.

Деякі дослідники не визнавали системно-мовного статусу речення, розглядаючи його як мінімальну одиницю мовлення. Проблема дефініції речення й досі залишається дискусійною (у лінгвістиці наявні понад 250 тлумачень речення) через розбіжність розуміння тріади «речення – висловлення – предикативна одиниця». Лише в не термінологічному вживанні речення може ототожнюватися із предикативною одиницею й висловленням. В англійському синтаксисі не випадково розмежовується *sentence* – речення як самостійна комунікативна одиниця та *clause* – предикативна одиниця, яка входить до його складу, але не відповідає йому. Речення може структурно збігатися із предикативною одиницею або складатися із предикативних одиниць відповідно до закономірностей синтаксичної підсистеми мови.

Варто зазначити, що сучасний етап розвитку граматичних студій позначений зростанням питомої ваги синтаксичних розвідок, виконуваних на різних концептуальних засадах. У зв'язку з цим, вивчення структури речення є однією з найважливіших сторін роботи мовознавців в області синтаксису англійської мови. Лінгвістичний аналіз стилю як системи, на думку багатьох вчених, найдоцільніше проводити за мовним рівнями. Спостереження показують, що практично всі рівні беруть участь у стилетворенні, але синтаксичний рівень, зазвичай, визнається найпомітнішим у цьому плані. Сучасні дослідники В.І. Карабан; О.О. Прокопчук, М.В. Варисова; О.Ф. Пугачова; Н.В. Шульжук; Я.М. Прилуцька; О.С. Пономарів; О.В. Ткач; та інші, розвиваючи ідеї провідних вітчизняних учених, значно розширили, збагатили й конкретизували більшість положень, що стосуються осмислення реченнєвої структури складнопідрядних речень<sup>10</sup>.

Підрядні означальні речення досліджувалися як окремими лінгвістами, так і цілими лінгвістичними школами, внаслідок чого на матеріалі літературно-художнього стилю мовлення їх розглядали і як розгорнене означення, і як означальні поширювачі, і як підрядні частини. У цілому складнопідрядні означальні речення з погляду зв'язку характеризуються відносним підпорядкуванням. А на основі семантичних компонентів головної частини, які характеризуються у підрядній, складаються різні форми парадигм складнопідрядних означальних речень.

Поділ складнопідрядних речень на підставі специфіки зв'язку їх частин заслуговує на увагу, але не може дати повної відповіді на питання про особливості семантичних співвідношень головної і підрядної частин. Відповідь може бути досягнута тільки за умови врахування: 1) специфіки відношення підрядної частини до головної: до слова (словосполучення) чи до всієї головної частини відноситься підрядна частина; 2) засобу поєднання головної і підрядної частин; 3) семантичних відношень між головною і підрядною частинами. Саме такий підхід опрацьовується в ряді сучасних лінгвістичних досліджень.

Обмежувальні означальні речення (Defining Relative Clauses) містять інформацію, уточнюючу значення слова, до якого вони відносяться. Вони вибирають з класу предметів, що позначаються визначеним словом, тільки ті, які відповідають певним характеристикам. Опущення обмежувального означального речення призводить до неясності або неправильності розуміння головного речення. Разом з тим, вони містять додаткову інформацію, яку можна опустити без зміни змісту речення. Використовуються, щоб надати додаткову інформацію про людину або предмет. Означальне підрядне речення може стосуватися не тільки окремого слова, а й усього головного речення. Таке підрядне речення може вводитися лише сполучником «which», яке завжди стоїть після головного речення: *There was a standing joke, which I had originated, about how I could manage a role by always keeping my unmarked profile to the audience and walking backward across the stage when necessary.*

Як ми вже зауважили, головною ознакою залежного компоненту складнопідрядного речення є підрядні сполучники і сполучні слова. До другорядних ознак підрядності належать: вживання лексико-морфологічних засобів; використання особливого порядку слів в головному й підрядному реченнях; специфічний порядок розташування зв'язаних між собою речень; використання умовного способу дієслів у підрядному реченні<sup>11</sup>.

За структурно-семантичною класифікацією підрядні речення поділяються на з'ясувальні, обставинні та означальні або приєдникові-означальні. Означальні підрядні речення (Attributive Clauses) належать до розряду підрядних речень, що вживаються у синтаксичній функції означення, відносяться у головному реченні до підмета або додатка та приєднуються за допомогою сполучних слів: *who / whom, whose, which, that, when, where, why* (що, який, чий, котрий, коли, де/ куди, чому).

Відомо, що стилістична характеристика означального речення значною мірою залежить від семантики опорного слова у головному реченні. Посиленню експресивності означального речення сприяє його включення до складу многочленного синтактико-стилістичного прийому, що має кілька різновидів: сполучення означального речення з перерахуванням, відокремленою прикладкою, парентезою, порівнянням. *Поширювальні означальні під-*

рядні речення, які містять додаткову інформацію, яку можна випустити без зміни змісту речення. Використовуються, щоб дати додаткову інформацію про людину або предмет: *Обмежувальні означальні речення* містять інформацію, уточнюючу значення слова, до якого вони відносяться і відповідають певним характеристикам.

Матеріалом нашого дослідження слугував корпус з 60 підрядних означальних речень. Цей корпус отримано методом суцільної вибірки з текстів творів сучасної художньої англо-американської літератури («Alice Munro», «Face»<sup>12</sup>, «Passion»<sup>13</sup>, «Runaway»<sup>14</sup>). Вибір джерел зумовлений високим художнім рівнем вказаних творів, точністю та образністю їх мови, що підтверджується отриманням Еліс Манро Нобелівської премії з літератури у жовтні 2013 р. Важливим є те, що взяті для аналізу твори відносяться практично до одного хронологічного періоду; а це, в свою чергу, дає можливість виявити деякі особливості вживання підрядних означальних речень (ПОР) в англо-американській художній прозі XXI століття. У художніх творах майстра сучасної короткої прози підрядні означальні речення виступають як стилетворчий елемент, реалізуючи такі характерні риси цього жанру, як конкретність, об'єктивність, емоційність, експресивність.

Характерною домінантою ідіостилю Еліс Манро є нанизування довгих речень, використання однорідних членів речення, різного роду вставних конструкцій тощо. Сполучні слова і сполучники, які з'єднують підрядні означальні речення з головним, надають їм додаткового концептуального сприйняття реалій. Так, відносні прислівники *where*, *when*, надають підрядним означальним реченням відтінків місця, часу, просторового значення. *Until a couple of decades ago – maybe more – there was another building on our property, a small cottage where Pete stored his tools and where various things that had once been of use to us were put out of the way until some decision was made about what to do with them.* The trails were deep in mud, the long grass soaking, leaves overhead sending down random showers even in those moments *when there was no actual downpour from the sky.*

Сполучне слово 'that' надає підрядному означальному реченню додаткового відтінку уподібнення, порівняння: *But almost everybody had a derogatory nickname; a boy with particularly smelly feet that did not seem to benefit from daily showers cheerfully put up with the name Stink.* А сполучне слово 'whose' – відтінку приналежності. *I can't believe that there was actually a rose in a corner of the screen, and yet I saw one – I see one – of a faded pink, whose aura was transferred to the name Sharon.*

In the very small town *where she lived*—it was not far from Mrs. Travers's Pembroke—there was nevertheless a high school *that offered five grades*, to prepare students for the government exams and *what was then called senior matriculation.*

In all my years in our town, I encountered no one *who was divorced*, so it may be taken for granted that

there were other couples living separate lives in one house, other men and women *who had accepted the fact* that there were words or acts *that could never be forgiven, barriers between them never to be washed away.*

In the very small town *where she lived* – it was not far from Mrs. Travers's Pembroke – there was nevertheless a high school *that offered five grades*, to prepare students for the government exams and *what was then called senior matriculation.*

Mr Travers, *when he referred to this period in her life before he'd met her*, spoke of it as a time of hardship almost like penal servitude, something *that would barely be made up for* by a whole lifetime of comfort, *which he would happily provide.*

Ускладнені речення у її оповіданнях, де переважає підрядність, подекуди переплетена з сурядністю, треба розглядати як розширені синтаксичні структури, елементи, яких, поєднуючись у єдиному ланцюзі, породжують ціле, що не відповідає простій сумі його складових.

За допомогою займенників та їхніх похідних (артиклів, детермінантів) у художніх творах Е. Манро відбувається актуалізація слова, актуалізація членів речення та рухомий смисловий зв'язок між реченнями:

Mr Travers, *when he referred to this period in her life before he'd met her*, spoke of it as a time of hardship almost like penal servitude, something *that would barely be made up for* by a whole lifetime of comfort, *which he would happily provide.*

We had to stay away from the vegetable garden and try not to knock down the flowers, but we were constantly in and out of the berry patches and under the apple trees and in the absolutely wild area beyond the cottage, *which was where we constructed our air-raid shelters and hideouts from the Germans.*

He would not go to Hy and Robert Buckley's Building Supply in town, *which he called Highway Robbers Buggery Supply*, because he owed them money and had had a fight with them.

Характерним атрибутом стилю авторки є наявність диференційних розділових знаків – ком, тире, завдяки яким перехід у межах фрази вирізняється більшою м'якістю, плавністю, зв'язаністю, що дає змогу не втратити логіко-смислового зв'язку у межах складної синтаксичної конструкції:

Grace was fuming about this while sitting beside a boy *who had fallen in love with her* because he had believed – instantly – in the integrity and uniqueness of her mind and soul, had seen her poverty as a romantic gloss on that.

In the very small town *where she lived* – it was not far from Mrs. Travers's Pembroke – there was nevertheless a high school *that offered five grades*, to prepare students for the government exams and *what was then called senior matriculation.*

Except Mrs. Travers, *who had been sent to Business College*, instead of a real college, in order to make herself useful, and *who now wished like anything*, she

said, that she had crammed her mind first with what was useless.”

Joy had not – or not yet – removed Lizzie, but Clark, *who had formerly made the mare his pet*, refused to have anything more to do with her.

У даних реченнях, до речі, дуже ілюстративного в аспекті характерних синтаксичних побудов художнього дискурсу Манро, спостерігаємо *розмаїття* підрядних зв'язків, пов'язаних *єдністю* ситуації. Контекст прояснює істинні відношення між синтаксичними елементами:

“In all my years in our town, I encountered no one *who was divorced*, so it may be taken for granted that there were other couples living separate lives in one house, other men and women *who had accepted the fact* that there were words or acts *that could never be forgiven, barriers between them never to be washed away*.”

There were certainly days *when Nancy's mother was not at home* – not in her kimono on the couch – and it could be presumed that on those days she was not smoking or relaxing but doing regular work in my father's office, that legendary place *that I had never seen and where I would certainly not be welcome*.

What he did balk at was tearing up the carpet, *which was the same in every room* and the thing *that she had most counted on replacing*.

There was a standing joke, *which I had originated*, about how I could manage a role by always keeping my unmarked profile to the audience and walking backward across the stage when necessary.

I had been in love, when barely out of my infancy, with a tomboyish young maid named Bessie, *who took me out on jaunts in my stroller and pushed me so high on the park swings that I nearly went over the top*.”

Виразність розчленованості складних синтаксичних конструкцій на самостійні окремі предикативні одиниці простежуємо в тих випадках, коли в оповіді про події, ситуації розповідається про дії різних учасників. Відокремленість предикативних одиниць головно визначена відмінністю діячів, які виконують дію (кожен свою):

«This was *what I was used to*, and *what made Nancy's paint such an insult*, a leering joke.

In those days, they didn't let fathers into the glare of the theatre *where babies were born*, or into the room *where the women about to give birth* were stifling their cries or suffering aloud.

For a few years in my childhood, Bells' Cottage was inhabited by a woman named Sharon Suttles, *who lived there with her daughter*, Nancy.

Joy had not – or not yet – removed Lizzie, but Clark, *who had formerly made the mare his pet*, refused to have anything more to do with her».

Друга група складнопідрядних побудов, які є сполученням речень, відрізняється від першої, розглянутої вище, тим, що в подібних конструкціях предикативні одиниці, наділені самостійним значенням, є різними в плані конкретної функціонально-змістової спрямованості утвореннями, хоч це не

виключає наявності певної комунікативної спільності, яка об'єднує їх. Це побудови, де перша предикативна одиниця містить якесь повідомлення про дійсність, а в другій одиниці висловлюють щось із приводу повідомлення або наводять якісь додаткові відомості у зв'язку з ним:

“There was a standing joke, *which I had originated*, about how I could manage a role by always keeping my unmarked profile to the audience and walking backward across the stage when necessary.

Until a couple of decades ago – maybe more – there was another building on our property, a small cottage *where Pete stored his tools and where various things that had once been of use to us were put out of the way* until some decision was made *about what to do with them*.

Then there was a sudden announcement *that she was getting married and going to live in Ireland*.”

До розглянутого вище різновиду побудов (які є сполученням, поєднанням речень) належать також ті, що містять одиницю, яка має пояснювальне значення. За її допомогою дають роз'яснення або уточнення того, про що повідомлено в іншій предикативній одиниці.

But almost everybody had a derogatory nickname; a boy with particularly smelly feet *that did not seem to benefit from daily showers* cheerfully put up with the name Stink. My father was the son of an uneducated man *who owned a tannery and then a glove factory*. We sang hymns *whose words were projected onto a screen*, and I think that most of us, even before we learned to read, got some idea of the verses from their shape in front of us.

Joy had not - or not yet- removed Lizzie, but Clark, *who had formerly made the mare his pet*, refused to have anything more to do with her.

Як зазначалося вище, абсолютно замкнених стилів не існує: одні й ті ж елементи можуть бути присутні у різних стилях, і відмінною може бути лише їх частота, яка є виразом різного ступеню комунікативної готовності елементів. Тому зовсім недостатньо встановлювати лише наявність певних мовних засобів у тих чи інших стилях мовлення. Необхідно, на наш погляд, дослідити де та наскільки частіше використовується певний елемент, де він виступає характерним явищем, а де – другорядним. Отже, наше дослідження має на меті дати якомога повнішу інформацію про частоту використання та поширеність типів підрядних означальних речень, що виділяються за традиційною класифікацією, в досліджуваних текстах. У статистичних показниках (%) таблиці 1 можна простежити, що авторкою частіше використовуються ПОР зі сполучниками *who, that, which*, порівняно з реченнями, які вводяться сполучниками *whose* та *what*. Підрядне означальне в головному має співвідносні слова *who, that, which*, які несуть атрибутивне навантаження, а контактуючи з підрядним означальним, надають йому підсиленої атрибутивної функції, вказуючи на тісніший взаємозв'язок між головною й підрядною частиною речення.

Таким чином, у контексті індивідуального стилю Е. Манро підрядні означальні речення сприяли письменниці висловленню своєї точки зору, спростуванню невірних поглядів, переконанню читача. Емоційний вимір ідіостилу авторки структуровано на основі когнітивної моделі оцінювання за шкалою кількісної оцінки, що фіксує більший або менший ступінь інтенсивності прояву емоційного стану, пов'язаного з переживанням суб'єктом оцінки самого себе.

Власне, здійснивши аналіз 60 підрядних означальних речень, ми дійшли висновку, що вони відносяться до різних членів головного речення, виражених іменником (або ж іншою частиною мови, вжитою в значенні іменника), отже, були по-різному пов'язані з тим або іншим словом головного речення. Варто наголосити, прикметною рисою ідіостилу Еліс Манро є складний синтаксис, що зумовлено прагненням вмістити в реченні багатство, складність, усі відтінки думки і переживань.

Як ми вище проаналізували ПОР двох типів, ми помітили їх інгерентну експресивність. Послугуючись терміном «експресивність» на позначення психологічно і соціально мотивованої властивості даних прикладів ПОР, що деавтоматизує їх сприйняття, підтримує загострену увагу, активізує мислення читача, викликає напругу почуттів у нього, розмежовуючи поняття емоційного та експресивного в творах Е. Манро. Художній стиль авторки доводить, що все, що служить у мові для вираження і збудження емоцій, є експресивним, але не кожна експресивність передбачає емоційну реакцію, тобто експресивність як лінгвостилістична категорія ширша за емоційність. У досліджуваних контекстуальних умовах (зокрема, на фоні складних багатоконпонентних структур) підрядні означальні речення зберегли свої основні конотації: стислість, лаконічність, динаміку, уривистість мовлення тощо.

Таким чином, пропонуване дослідження базується на припущенні, що стилістичні доміанти (ПОР) у творах канадської письменниці стали критерієм як для визначення її індивідуально-авторського, так і функціонального стилів.

Лінгвостилістична система, всі мовні концепти художньої прози Еліс Манро ґрунтуються на синтаксичній будові та способах текстотворення, що сприяє розкриттю стилістичного й комунікативного потенціалу мовних одиниць, їхнього естетичного змісту та експресивної семантики.

Дане дослідження такого колоритного літературного феномена, як проза Еліс Манро, є далеко неповним і розкриває лише один з аспектів аналізу, суть якого полягає в проблемній спрямованості, в обов'язковій орієнтації на контекстуальний характер формування семантики й конструктивних ознак речення, у комплексному врахуванні єдності семантичних, прагматичних і власне комунікативних аспектів синтаксичних побудов в ідіостилі авторки.

<sup>1</sup> Дем'янков В. Доминирующие лингвистические категории в конце XX века / В.З. Дем'янков // Язык и наука конца XX века. – М.: Институт языкознания РАН, 1995. – С. 306.

<sup>2</sup> Єрмоленко С. Нариси з української словесності (стилістика та культура мови). – К.: Довіра, 1999. – 304 с. – С. 112.

<sup>3</sup> Єсипенко Н. Особливості індивідуального стилю автора в художній літературі // Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні наукові дослідження – 2006». – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2006. – Т. 37: Філологічні науки. – С. 60-62.

<sup>4</sup> Гуїванюк Н. Експресивний синтаксис: досягнення і проблеми // Актуальні проблеми синтаксису: матеріали Міжн. наукової конференції 19-21 жовтня 2006 р. – Чернівці: Рута, 2006. – С. 274.

<sup>5</sup> Горбач І. Художній текст та його комунікативно-прагматичний аспект // Проблеми семантики слова, речення та тексту 36. наук. пр. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Київ. нац. лінгв. ун-т. / відп. ред. Н.М. Корбозерова. – К.: Вид. центр КНЛУ, Вип. 29. – 2012 – С.242-246.

<sup>6</sup> Скідан О. Когнітивний підхід до стилістичного аналізу англomовного художнього тексту. Методичні вказівки до самостійних та семінарських занять з дисципліни «Стилістика англійської мови» для студентів IV курсу спеціальності 7.030507 «Переклад» денної форми навчання / О.Г. Скідан. – Севастополь: Изд-во СевНТУ, 2010. – С.7.

<sup>7</sup> Бибик С. Оповідність в українській художній прозі: монографія / С.П. Бибик ; за наук. ред. С.Я. Єрмоленко. – К.: Луганськ : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. – С.14-15.

<sup>8</sup> Дымарский М. Проблемы текстообразования и художественный текст (на материале русской прозы XIX–XX вв.) / М. Дымарский. – М.: УРСС Эдиториал, 2006. – 296 с.

<sup>9</sup> Ткаченко А. Індивідуальний стиль: феноменологія, типологія, динаміка, стиль: Дис. канд. філол. наук.: 10.01.06/Київський національний університет ім. Т.Шевченка. – К., 1998. – С. 15-37.

<sup>10</sup> Бойко Ю. Вживання підрядних речень у текстах різних функціональних стилів (на матеріалі англomовної прози та публіцистики) Автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.04 / Ю.П. Бойко; Одес. нац. ун-т ім. І.І. Мечникова. – О., 2002. – 20 с.

<sup>11</sup> Буніятова І. Еволюція гіпотаксису в германських мовах IV–XIII ст.: [монографія] / І. Буніятова. – К.: Видавничий центр КНЛУ, 2003. – 327 с.

<sup>12</sup> Munro Alice. Face [Електронний ресурс]. – Режим доступу [http://www.newyorker.com/fiction/features/2008/09/08/080908fi\\_fiction\\_munro](http://www.newyorker.com/fiction/features/2008/09/08/080908fi_fiction_munro)

<sup>13</sup> Munro Alice. Passion [Електронний ресурс]. – Режим доступу [http://www.newyorker.com/archive/2004/03/22/040322fi\\_](http://www.newyorker.com/archive/2004/03/22/040322fi_)

<sup>14</sup> Munro Alice Runaway [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.newyorker.com/archive/2003/08/11/>

Таблиця 1

## Розподіл частоти вживання підрядних означальних речень у творах Е. Манро

З'єднувальні сполучники  Тип речень	Частота вживання						
	who	that	which	whose	what	Поширені означальні речення (who, what, that)	Разом
Attr. Cl	18	16	13	4	2	7	60
Відсоток	30%	27%	22%	7%	4%	12%	100%

УДК: 323 (496.5)«199/200»

© Віра Бурдяк  
(м. Чернівці)

## ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЗМІНИ В АЛБАНІЇ НА ЗЛАМІ СТОЛІТЬ

У статті проаналізовано зміни, які відбулися в Албанії після 1989 р., спрямовані на трансформацію існуючої політичної системи суспільства, її демократизацію та поступовий вихід з самоізоляції. Автор проаналізувала нову Конституцію Албанії та зазначила, що за прикладом провідних європейських країн, ця держава здійснила поділ гілок влади, запровадила принцип стримувань і противаг у їх діяльності. В державі прийнято ряд законів, спрямованих на розвиток та дотримання прав людини, їх інтересів і цінностей.

**Ключові слова:** Албанія, трансформація, політична система суспільства, парламент, уряд, політичні партії.

**Vera Burdiak. Transformational change in Albania at the turn of the century.** The article analyzes the changes that have occurred in Albania after 1989, aimed at the transformation of the existing political system of society, democratization and the gradual exit from self-isolation. The author has analyzed the new Constitution of Albania and noted that following the example of leading European countries, this state has implemented the separation of powers, introduced the principle of checks and balances in their activities. The state has adopted a series of laws aimed at the development and observance of human rights, their interests and values.

**Keywords:** Albania, transformation, the political system of society, Parliament, government, political parties.

**Віра Бурдяк. Трансформационные изменения в Албании на рубеже веков.** В статье проанализированы изменения, которые произошли в Албании после 1989 г., направленные на трансформацию существующей политической системы общества, ее демократизацию и постепенный выход из самоизоляции. Автор проанализировала новую Конституцию Албании и отметила, что по примеру

ведущих европейских стран, это государство осуществило разделение ветвей власти, ввело принцип сдержек и противовесов в их деятельности. В государстве принят ряд законов, направленных на развитие и соблюдение прав человека, их интересов и ценностей.

**Ключевые слова:** Албания, трансформация, политическая система общества, парламент, правительство, политические партии.

**Постановка наукової проблеми та її значення.** Албанія – невелика країна, що розміщена на Балканському півострові, на узбережжі Адріатичного та Іонічного морів, яку майже не досліджують українські науковці. Площа країни складає 28748 кв. км, з населенням близько 3 млн. чол. Це гірська країна (75 % території займають гори), з великою кількістю гірських річок і широкого доступу до моря. Албанія межує на півдні з Грецією та новими державами, що виникли після розпаду колишньої Югославії: Чорногорією, Македонією та Косово. Морський кордон країни становить 362 км. Від узбережжя Італії Албанію відокремлює протока Отранто шириною всього 72 км<sup>1</sup>.

Столиця Албанії – місто Тирана, яке нараховує 421 тис. жителів. Інші великі міста держави – це: Дуррес (168 тис.), Влора (124 тис.), Шкодер (87 тис.), Ельбасан і Ф'єр. Албанія адміністративно поділена на 12 областей, а вони, в свою чергу, на 36 районів<sup>2</sup>. Це країна з сільськогосподарськими традиціями і більша частина громадян проживає в селах. Крім албанців, які становлять 95 % населення, в країні проживають етнічні меншини: греки (3 %), італійці, цигани, серби і македонці. Офіційна мова держави – албанська. Домінуюча релігія серед жителів Албанії – іслам, який сповідують 64,2 % населення. 15,1 % албанців сповідують католицизм, а 14,6 % – православ'я<sup>3</sup>. Решта громадян вважають себе атеїстами чи віруючими інших релігій.